

LANDSRÉTTUR

Dómur föstudaginn 2. nóvember 2018.

Mál nr. 174/2018:

Sveinn Valfells,

Ársæll Valfells,

Nanna Helga Valfells og

Damocles Services Ltd.

(Sigurður Kári Kristjánsson lögmaður)

gegn

Sveini Valfells

(Sigurður Örn Hilmarsson lögmaður)

Lykilorð

Einkahlutafélag. Hluthafasamkomulag. Riftun. Brostnar forsendur.

Útdráttur

SV yngri, ÁV og NV og SV eldri gerðu með sér hluthafasamkomulag 1. mars 2010 um meðferð hlutafjäreignar sinnar í V ehf. í því skyni að standa vörð um sameiginlega hagsmuni þeirra í félaginu. Í árslok 2013 framseldi SV eldri rúmlega þriðjungs hlut sinn í félaginu til N Ltd., sem var í sameiginlegri eigu hans og barna hans SV yngri, ÁV og NV. Um ári síðar var hluturinn framseldur til DS Ltd. sem var að öllu leyti í eigu SV eldri. Með bréfi 23. ágúst 2016 lýsti SV yngri yfir riftun á hluthafasamkomulaginu, í aðalatriðum á þeim grundvelli að samkomulagið hefði verið vanefnt í verulegum atriðum, að forsendur þess væru brostnar og að einstök ákvæði þess væru ógildanleg og óskuldbindandi fyrir hann. Í kjölfarið höfðu SV eldri, ÁV, NV og DS Ltd. mál gegn SV yngri til ógildingar á riftuninni. Landsréttur féllst ekki á að SV eldri hefði brotið gegn samkomulaginu með framsali til N Ltd. og síðar til DS Ltd. í trássi við ákvæði þess þar sem SV yngri hefði samþykkt framsalið með beinum og óbeinum hætti og aðilar þess litið svo á að DS Ltd., líkt og forveri þess N Ltd., væri bundið af ákvæðum samkomulagsins ásamt SV eldri. Þá þótti ósannað að ákvæðum samkomulagsins hefði ekki verið fylgt eftir í framkvæmd og yrði riftun ekki á því byggð. Á hinn bóginn þótti samkomulagið ganga í berhögg við ýmis ófrávíkjanleg ákvæði laga nr. 138/1994 um einkahlutafélög og samþykktir V ehf. Með hliðsjón af því og hversu víðtækar og ótímabundnar hömlur ákvæði samkomulagsins lagði á ákvörðunarvald og ráðstöfunarrétt stefnda yfir hlutafjäreign sinni í félaginu, þeim mikla vanda sem ríkti í samskiptum málsaðila og þeim djúpstæða og langvarandi ágreiningi sem uppi hefði verið um rekstur og stjórn þess, yrði að telja að þær forsendur sem lágu til grundvallar hluthafasamkomulaginu hefðu brostið í svo verulegum atriðum að SV yngri hefði verið rétt að líta svo á að hann væri óbundinn af ákvæðum þess. Var riftun samkomulagsins því talin réttmæt og niðurstaða héraðsdóms um sýknu SV yngri af kröfum SV eldri, ÁV, NV og DS Ltd. staðfest.

Dómur Landsréttar

Mál þetta dæma landsréttardómararnir Ragnheiður Bragadóttir, Sigurður Tómas Magnússon og Vilhjálmur H. Vilhjálmsson.

Málsmeðferð og dómkröfur aðila

- 1 Áfrýjendur skutu málinu til Landsréttar 13. febrúar 2018. Áfrýjað er dómi Héraðsdóms Reykjavíkur 22. janúar 2018 í málinu nr. E-[...]/2017.
- 2 Áfrýjendur krefjast þess að ógilt verði með dómi riftun stefnda 23. ágúst 2016 á hluthafasamkomulagi hans, Nönnu Helgu Valfells, Ársæls Valfells og Sveins Valfells frá 1. mars 2010. Þá krefjast áfrýjendur málskostnaðar fyrir héraðsdómi og Landsrétti.
- 3 Stefndi krefst staðfestingar hins áfrýjaða dóms. Þá krefst hann málskostnaðar fyrir Landsrétti.

Málsatvik

- 4 Málsatvik eru rakin að nokkru leyti í hinum áfrýjaða dómi. Þar kemur fram að áfrýjandinn Sveinn ráðstafaði hlutum í Vesturgarði ehf. til barna sinna, áfrýjendanna Ársæls og Nönnu Helgu og stefnda Sveins án endurgjalds og verður ráðið af skýrslum aðila í héraði að sú ráðstöfun hafi átt sér stað á fyrsta áratug þessarar aldar. Eftir þann gerning átti áfrýjandinn Sveinn 34,5% í félaginu og börn hans 5,166% hvert eða samtals 50% hlutafjár. Bróðir áfrýjandans Sveins, Ágúst og börn hans Ágúst yngri, Helga og Jón, áttu hinn helming hlutafjárins.
- 5 Hinn 4. júlí 2008 rituðu allir hluthafar í Vesturgarði ehf. undir samkomulag um að falla frá forkaupsrétti við framsal áfrýjandans Sveins á eignarhlutum sínum í félaginu til félagsins Neutrino Ltd. en það félag hafði hann stofnað á eyjunni Mön nokkrum árum fyrr. Þá hefur komið fram í málinu að um þær mundir gerði áfrýjandinn Sveinn börn sín að hluthöfum í Neutrino Ltd. og nam eignarhlutur hvers þeirra 4,9%.
- 6 Hinn 1. júní 2009 veitti stefndi Sveinn föður sínum umboð, sem nánar er lýst í hinum áfrýjaða dómi, til að koma fram fyrir sína hönd í öllum málum er vörðuðu Vesturgarð ehf. Hinn 1. mars 2010 rituðu áfrýjendurnir Sveinn, Ársæll og Nanna Helga og stefndi Sveinn undir hlutahafasamkomulag það sem um er deilt í málinu og lýst er í hinum áfrýjaða dómi.
- 7 Hinn 27. desember 2013 tilkynnti áfrýjandinn Sveinn um framsal á 34,5% hlut sínum í Vesturgarði ehf. til félags síns Neutrino Ltd. Það félag var tilgreint sem hluthafi í Vesturgarði ehf. í ársreikningi þess 2014.
- 8 Samþykktum Vesturgarðs ehf. var 20. maí 2014 breytt með þeim hætti að kveðið var á um að við framsal hluthafa á eignarhlutum sínum til maka, barna eða systkina yrði forkaupsréttur annarra hluthafa ekki virkur. Hið sama ætti við um framsal hluthafa á eignarhlutum til lögaðila sem væri alfarið í eigu sömu aðila og um framsal þess lögaðila til annars lögaðila sem einnig væri alfarið í eigu sömu aðila.

- 9 Hinn 15. desember 2014 framseldi Neutrino Ltd. 34,5% eignarhlut sinn í Vesturgarði ehf. til kanadíska félagsins Damocles Services Ltd. en síðarnefnda félagið var að öllu leyti í eigu áfrýjandans Sveins. Damocles Services Ltd. var tilgreint sem hluthafi í Vesturgarði ehf. í ársreikningum félagsins 2015 og 2016. Í lok árs 2015 var félaginu Neutrino Ltd. slitið og eignarhlutur stefnda Sveins og áfrýjendanna, Ársæls og Nönnu Helgu, greiddur út.
- 10 Eins og rakið er í hinum áfrýjaða dómi sat stefndi Sveinn hjá við atkvæðagreiðslu á aðalfundi félagsins 17. júlí 2015 og greiddi því ekki atkvæði á sama hátt og aðrir aðilar hluthafasamkomulagsins frá 1. mars 2010. Þegar leið að aðalfundi árið eftir, eða 10. ágúst 2016, boðaði áfrýjandinn Sveinn börn sín til fundar 24. sama mánaðar í samræmi við ákvæði fyrrgreinds hluthafasamkomulags. Daginn fyrir fundinn, eða 23. ágúst 2016, lýsti stefndi Sveinn yfir riftun á hluthafasamkomulaginu.

Niðurstaða

- 11 Riftun stefnda Sveins byggðist á því að hluthafasamkomulagið hefði verið vanefnt í verulegum atriðum og forsendur þess væru brostnar. Þá væru einstök ákvæði þess ógildanleg og óskuldbindandi fyrir stefnda.
- 12 Í fyrsta lagi byggði stefndi á því að faðir hans hefði brotið gegn samkomulaginu þegar hann framseldi hlut sinn í Vesturgarði ehf. til félagsins Damocles Services Ltd. án samþykkis annarra aðila hluthafasamkomulagsins, sbr. 1. mgr. 6. gr. þess. Þá hefði hinn nýi hluthafi ekki undirgengist hluthafasamkomulagið eins og áskilið væri í 2. mgr. 6. gr. Faðir hans væri því ekki lengur aðili að samkomulaginu, hvorki persónulega né í gegnum félagið Damocles Services Ltd., og leiddi það til þess að forsendur hluthafasamkomulagsins væru brostnar.
- 13 Eins og að framan greinir framseldi áfrýjandinn Sveinn 34,5% eignarhlut sinn í Vesturgarði ehf. til félagsins Neutrino Ltd. í lok árs 2013. Rúmum fimm árum fyrr eða 4. júlí 2008 höfðu hluthafar í Vesturgarði ehf. samþykkt að falla frá forkaupsrétti við framsal á eignarhlut hans til Neutrino Ltd. Sambærileg heimild var veitt bróður áfrýjandans Sveins, Ágústi Valfells og börnum hans 20. maí 2014 auk þess sem samþykktum Vesturgarðs ehf. var breytt í þessu skyni á hluthafafundi sama dag. Má af þessu ráða að í nokkurn tíma hafi átt sér stað umræða innan hluthafahóps Vesturgarðs ehf. um að heimila hluthöfum að færa eignarhluti sína úr persónulegri eign sinni í félög í þeirra eigu. Var Neutrino Ltd. tilgreint sem eigandi 34,5% hlutafjár í Vesturgarði ehf. með skýrum hætti í ársreikningi félagsins 2014. Samkvæmt þessu hlaut stefnda Sveini að hafa verið ljóst eigi síðar en frá árinu 2014 að faðir hans hefði framselt 34,5% eignarhlut sinn í Vesturgarði ehf. til félags síns Neutrino Ltd., sem stefndi sjálfur og áfrýjendurnir Ársæll og Nanna Helga áttu jafnframt hlut í. Ekki er að sjá af gögnum málsins að stefndi Sveinn hafi hreyft andmælum við áðurgreindu framsali föður síns til Neutrino Ltd. eða haldið því fram að með framsalinu hefði hann brotið gegn hluthafasamkomulagi fjölskyldunnar frá 1. mars 2009. Lýsti stefndi þannig hvorki yfir riftun hluthafasamkomulagsins né krafðist þess að faðir hans gerði honum bindandi kauptilboð í hans hlut á grundvelli 3. mgr. 6. gr. samkomulagsins. Verður því að leggja til grundvallar að stefndi hafi samþykkt framsalið til Neutrino Ltd. með bæði beinum og óbeinum hætti.

- 14 Stefndi hefur ekki haldið því fram í málinu að í kjölfar framsalsins til Neutrino Ltd. hafi orðið breyting á framkvæmd hluthafasamkomulags fjölskyldunnar. Ekki verður annað ráðið af gögnum málsins en að aðilar þess hafi áfram tekið ákvarðanir í samræmi við ákvæði og markmið þess. Verður því ekki annað séð en að stefndi og aðrir aðilar hluthafasamkomulagsins hafi litið svo á að lögaðilinn Neutrino Ltd. væri bundinn af samkomulaginu á sama hátt og áfrýjandinn Sveinn, sbr. 2. mgr. 6. gr. samkomulagsins.
- 15 Eins og áður greinir var félagið Neutrino Ltd. að nokkru leyti í eigu stefnda sjálfs og var eignarhlutur hans í félaginu greiddur út til hans við slit þess í lok árs 2015. Ári áður, eða í desember 2014, hafði eignarhlutur Neutrino Ltd. í Vesturgarði ehf. verið framseldur til Damocles Services Ltd. og verður ekki annað ráðið af málgögnum en að slit Neutrino Ltd. hafi verið í beinum tengslum við það framsal.
- 16 Óumdeilt er að Damocles Services Ltd. er að öllu leyti í eigu áfrýjandans Sveins og lýtur ákvörðunarvaldi hans sem eina hluthafans í félaginu. Ljóst er að framsal Neutrino Ltd. á eignarhlutnum í Vesturgarði ehf. til Damocles Services Ltd. átti sér stað með heimild í samþykktum Vesturgarðs ehf. eftir breytingar sem á þeim voru gerðar í maí 2014. Enginn eðlismunur var því á eignarhaldi þessara tveggja félaga á eignarhlutnum í Vesturgarði ehf. Samkvæmt gögnum málsins mætti stefndi á aðalfund Vesturgarðs ehf. 17. júlí 2015 þar sem ársreikningur félagsins var samþykktur án athugasemda. Í honum var félagið Damocles Services Ltd. tilgreint með skýrum hætti sem eigandi 34,5% hlutafjár. Frá aðalfundinum í júlí 2015 og þar til stefndi lýsti yfir riftun hluthafasamkomulagsins í lok ágúst 2016 leið rúmt ár án þess að stefndi hreyfði nokkrum andmælum við framsalinu á milli félaganna tveggja eða beitti þeim úrræðum sem ætla má að honum hafi verið tæk á grundvelli hluthafasamkomulagsins eða almennra réttarreglna teldi hann framsalið brjóta gegn ákvæðum hluthafasamkomulagsins. Með hliðsjón af þessu og því sem áður greinir um framsalið til Neutrino Ltd. verður að leggja til grundvallar í málinu að stefndi hafi í orði og verki samþykkt framsal á eignarhlutnum í Vesturgarði ehf. til félagsins Damocles Services Ltd. í skilningi hluthafasamkomulagsins. Með sömu rökum verður að telja að stefndi og aðrir aðilar hluthafasamkomulagsins hafi litið svo á að eftir framsalið til Damocles Services Ltd. væri það félag, líkt og forveri þess, bundið af ákvæðum samkomulagsins ásamt áfrýjandanum Sveini, sbr. 2. mgr. 6. gr. þess. Varð riftun hluthafasamkomulagsins því ekki byggð á þeim grundvelli að áfrýjandinn Sveinn hefði vanrækt skyldur sínar til að afla samþykkis stefnda áður en framsalið á milli félaganna tveggja átti sér stað.
- 17 Með hliðsjón af framangreindu verður að telja að áfrýjandinn Sveinn og félag hans Damocles Services Ltd. hafi lögvarinna hagsmuna að gæta af úrlausn málsins og verða því báðir réttilega taldir eiga aðild að málinu.
- 18 Í annan stað byggði stefndi riftun sína á því að ákvæðum hluthafasamkomulagsins hafi aldrei verið fylgt eftir í framkvæmd þar sem aðilar þess hafi aldrei verið kallaðir saman á fund til að ræða málefni fjölskyldunnar, sbr. 3. gr. samkomulagsins. Fram kom í skýrslu áfrýjenda fyrir héraðsdómi að áfrýjandinn Sveinn hefði í gegnum tíðina verið í reglulegum samskiptum við börn sín og upplýst þau um atriði sem hluthafasamkomulagið tók til.

Samskipti þessi hafi verið óformleg enda á milli fjölskyldumeðlima og oft átt sér stað í gegnum síma. Í þessu sambandi ber og að líta til þess að stefndi Sveinn var um tíma búsettur erlendis og veitti föður sínum á árinu 2009 víðtækt umboð til að koma fram fyrir sína hönd í öllum málum er vörðuðu Vesturgarð ehf. Verður að líta svo á það hafi einnig tekið til málefna félagsins á grundvelli hluthafasamkomulagsins. Samkvæmt umboðinu var það ótímabundið og varð aðeins afturkallað með bréfi til stjórnar félagsins. Stefndi afturkallaði ekki umboðið fyrr en 6. september 2016. Þá er ljóst að umboðið var mun víðtækara en þau umboð sem um er fjallað í 2. mgr. 56. gr. laga nr. 138/1994 um einkahlutafélög. Með hliðsjón af framangreindu og 5. mgr. 3. gr. hluthafasamkomulagsins, sem kveður á um að fundir samkvæmt 3. gr. geti farið fram í gegnum síma, er gegn mótmælum áfrýjenda ósannað að ákvæðum hluthafasamkomulagsins hafi ekki verið fylgt eftir í framkvæmd. Verður því ekki fallist á riftun hluthafasamkomulagsins á þeim grundvelli.

- 19 Þá byggði stefndi riftun sína á því að einstök ákvæði hluthafasamkomulagsins væru í andstöðu við ófrávíkjanlegar reglur laga nr. 138/1994. Af ákvæðum hluthafasamkomulagsins leiddi að áfrýjandinn Sveinn, sem ætti 34,5% hlutafjárins, færi í raun með atkvæðisrétt 50% hlutafjár í Vesturgarði ehf. Stefndi og systkini hans væru því með öllu áhrifalaus við ákvarðanatöku í málefnum félagsins. Í málinu hefur stefndi auk þess haldið því fram að um algjöran trúnaðarbrest sé að ræða milli hans og áfrýjenda vegna starfa áfrýjendanna Sveins og Ársæls fyrir Vesturgarð ehf. Meginforsendur hluthafasamkomulagsins um samvinnu, samráð og sameiginlega hagsmunagæslu hafi því brostið.
- 20 Í skýrslu sinni fyrir héraðsdómi staðfesti áfrýjandinn Sveinn að samkvæmt ákvæðum hluthafasamkomulagsins færi hann með atkvæðisrétt tæplega 70% þess hlutafjár sem hann og börn hans réðu yfir í Vesturgarði ehf. Samkvæmt 4. gr. samkomulagsins skuldbundu aðilar þess sig til að taka sameiginlegar ákvarðanir um málefni félagsins og beitingu atkvæðisréttar í félaginu. Einnig skyldu aðilar þess ákveða í sameiningu hvaða fulltrúa þeir kysu í stjórn félagsins og skyldu þeir stjórnarmenn fara í einu og öllu eftir ákvörðunum sem teknar hefðu verið innan fjölskyldunnar á grundvelli hluthafasamkomulagsins. Gilti þá einu hvort um væri að ræða framgöngu á stjórnarfundum, á öðrum vettvangi félagsins eða hvar sem reyndi á sameiginlega hagsmuni fjölskyldunnar í félaginu. Loks kom fram í 7. gr. þess að samkomulagið væri ótímabundið og yrði því aðeins breytt eða það fellt úr gildi með sameiginlegri ákvörðun aðila þess í samræmi við 4. gr. samkomulagsins. Samkvæmt þessu er ljóst að áfrýjandinn Sveinn var í raun einráður þegar kom að ákvörðunum um málefni fjölskyldunnar á grundvelli hluthafasamkomulagsins og ætlunin var að það fyrirkomulag skyldi gilda meðan hann og eiginkona hans lifðu og væru fær um að taka ákvarðanir um málefni félagsins.
- 21 Af gögnum málsins má ráða að djúpstæður og langvarandi ágreiningur hefur verið á milli hluthafa í Vesturgarði ehf. um rekstur félagsins og stjórnarhætti. Þá má ráða af gögnum málsins að stefndi hefur haft efasemdir um tiltekin atriði í rekstri félagsins og stjórnarhætti. Í þessum deilum hefur stefndi tekið afstöðu með Ágústi föðurbróður sínum og börnum hans. Þá liggur fyrir að mikill samskiptavandi hefur verið á milli stefnda annars vegar og föður

hans og systkina hins vegar og verður ekki annað ráðið af gögnum málsins og skýrslum aðila og vitna fyrir héraðsdómi en að í nokkur ár hafi lítil sem engin samskipti verið á milli þeirra.

- 22 Samkvæmt 1. gr. hluthafasamkomulagsins var markmið þess að tryggja að fjölskyldan, áfrýjendurnir Sveinn, Ársæll og Nanna Helga og stefndi Sveinn, ynnu saman sem ein heild að málefnum félagsins og gættu í hvívetna sameiginlegra hagsmuna sinna í félaginu. Þá voru aðilar þess skuldbundnir til að taka allar ákvarðanir sameiginlega og beita atkvæðisrétti sínum í samræmi við slíkar ákvarðanir svo sem um stjórnarkjör, meðferð og ráðstöfun hluta, beitingu forkaupsréttar, þátttöku í hækkun eða lækkun hlutafjár, arðgreiðslur til hluthafa, ráðningu framkvæmdastjóra og breytingar á samþykktum félagsins.
- 23 Ljóst er að framangreint fyrirkomulag gengur í berhöggi við ýmis ófrávíkjanleg ákvæði laga nr. 138/1994 og samþykktir Vesturgarðs ehf. svo sem um kosningu í stjórn og aðra atkvæðagreiðslu á hluthafafundi, um jafnan rétt hluta miðað við fjárhæð þeirra og um að stjórnarmenn megi ekki gera ráðstafanir sem eru fallnar til þess að afla ákveðnum hluthöfum ótilhlýðilegra hagsmuna á kostnað annarra hluthafa eða félagsins. Er ljóst að hluthafasamkomulagið leggur víðtækar og ótímabundnar hömlur á ákvörðunarvald og ráðstöfunarrétt stefnda yfir hlutafjáreign sinni í félaginu. Í því sambandi ber einnig að horfa til 8. gr. hluthafasamkomulagsins þar sem kveðið er á um að samkomulagið gildi „að því marki sem samrýmist samþykktum félagsins og lögum um einkahlutafélög nr. 138/1994“. Með hliðsjón af framangreindu, efni hluthafasamkomulagsins og eðli þess, þeim mikla vanda sem ríkt hefur í samskiptum málsaðila og þeim djúpstæða og langvarandi ágreiningi sem uppi hefur verið um rekstur og stjórn félagsins, meðal annars á milli stefnda og fjölskyldu hans, verður að telja að þær forsendur sem lágu til grundvallar hluthafasamkomulaginu hafi brostið í svo verulegum atriðum að stefnda hafi verið rétt að líta svo á að hann væri óbundinn af ákvæðum þess. Ber því að fallast á með stefnda að honum hafi á þeim grundvelli verið rétt að lýsa yfir riftun hluthafasamkomulagsins.
- 24 Með hliðsjón af öllu framangreindu ber að staðfesta niðurstöðu héraðsdóms um sýknu stefnda. Þá er ákvæði héraðsdóms um málskostnað í héraði staðfest.
- 25 Áfrýjendum verður gert að greiða stefnda málskostnað fyrir Landsrétti eins og greinir í dómsorði.

Dómsorð:

Hinn áfrýjaði dómur skal vera óraskaður.

Áfrýjendur, Sveinn Valfells, Damocles Services Ltd., Ársæll Valfells og Nanna Helga Valfells, greiði stefnda, Sveini Valfells, óskipt 2.500.000 krónur í málskostnað fyrir Landsrétti.

Dómur Héraðsdóms Reykjavíkur mánudaginn 22. janúar 2018

Mál þetta var höfðað 1. febrúar 2017 en dómtekið 6. desember sama ár. Stefnendur eru, Sveinn Valfells, Mónakó, Damocles Services Ltd., Kanada, Ársæll Valfells, Gunnarsbraut 30, Reykjavík og Nanna Helga Valfells, Bandaríkjunum en stefndi er Sveinn Valfells, Seljavegi 2, Reykjavík.

Stefnendur krefjast þess að ógilt verði með dómi riftun stefnda 23. ágúst 2016 á hluthafasamkomulagi hans, Nönnu Helgu Valfells, Ársæls Valfells og Sveins Valfells frá 1. mars 2010. Þá krefjast þau málskostnaðar.

Stefndi krefst sýknu og málskostnaðar.

Stefndi krafðist frávísunar málsins en þeirri kröfu var hafnað með úrskurði dómsins 24. mars 2017.

Stefnandi Sveinn og stefndi eru feðgar og alnafnar. Verða þeir í dómi þessum aðgreindir á grundvelli aldurs sem Sveinn eldri og Sveinn yngri.

I

Það mál sem hér er lagt fyrir dóminn á rætur að rekja til ágreinings aðila þess um meðferð réttinda hvers um sig sem hluthafa í Vesturgarði ehf. en hluthafasamkomulag var gert með stefnda og stefnendunum Sveini eldri, Ársæli og Nönnu Helgu 1. mars 2010. Félag þetta, sem stofnað var árið 1970 var lengi í eigu bræðranna Sveins Valfells eldri og Ágústis Valfells eldri til helminga. Sá fyrrnefndi raðastafaði til barna sinna stefnendanna Ársæls og Nönnu Helgu og stefnda Sveins yngri, hlutum í félaginu sem fyrirfarmgreiddum arfi. Eftir þann gerning átti Sveinn eldri 34,502% en börn hans, Ársæll, Nanna Helga og Sveinn 5,166% hvert eða samtals 50%. Auk þeirra er Damocles Services Ltd. meðal stefnenda, en það er kanadískt félag að fullu í eigu stefnandans Sveins eldri og á félagið nú þann 34,502% hlut í Vesturgarði ehf. sem Sveinn áður átti. Fékk félagið þessu hluti framselda til sín í desember 2014.

Stefndi Sveinn yngri veitti stefnandanum Sveini „fullt og óskorað umboð til að koma fram í fyrir [hans] hönd í öllum málum er [vörðuðu] Vesturgarð hf. hvort sem [væri] á aðalfundi félagsins eða á öðrum vettvangi. Umboð þetta [var] ótakmarkað og ótímabundið og [varð] ekki dregið til baka nema með bréfi til stjórnar félagsins.“

Þann 1. mars 2010 gerðu Sveinn eldri og framangreind þrjú börn hans með sér hluthafasamkomulag um meðferð hluta sinna í Vesturgarði ehf. Ekki er ágreiningur um það að samkomulag þetta var gert að frumkvæði Sveins eldri.

Kemur fram í 1. gr. samkomulagsins að markmið þess sé að tryggja að fjölskyldan, hluthafar í félaginu, vinni saman sem ein heild í málefnum félagsins og gæti í hvívetna sameiginlegra hagsmuna sinna í félaginu.

Þriðja grein samkomulagsins fjallar um ákvarðanatöku og er svohljóðandi:

„Ákvarðanir í málefnum fjölskyldunnar skulu teknar á fundi sem boða skal til með tveggja vikna fyrirvara.

Fundur er lögmaður ef mættir eru meðlimir fjölskyldunnar, sem samtals ráða yfir meira en ½ atkvæða af heildaratkvæðum fjölskyldunnar í félaginu.

Við ákvarðanatöku á fundi ræður afl atkvæða. Dugir einfaldur meirihluti atkvæða sem mætt er fyrir á fundinum, sbr. 2. mgr.

Fund skal halda minnst einu sinni á ári, minnst þremur dögum fyrir boðaðan aðalfund eða hluthafafund Vesturgarðs ehf.

Fundur samkvæmt þessari grein geta farið fram í gegnum síma.“

Í fjórðu og fimmtu grein eru ákvæði um samstöðu við ákvarðanatöku innan félagsins og eins fyrirmæli um að stjórnarmenn hlíti þeim ákvörðunum sem teknar eru á grundvelli samkomulagsins.

Sjötta grein ber fyrirsögnina „Kvaðir á meðferð og ráðstöfun hluta.“ og er svohljóðandi:

„Meðlimir fjölskyldunnar skuldbinda sig til að selja ekki, skipta, flytja, gefa, veðsetja eða ráðstafa með öðrum hætti hlutum sínum í félaginu án samþykkis annarra aðila í fjölskyldunni. Gildir hér einu hvort um er að ræða ráðstöfun samkvæmt framangreindu til skyldra eða óskyldra aðila.

Samþykki annarra aðila fjölskyldunnar á ráðstöfun samkvæmt ofangreindu, þar sem nýr aðili eignast hlut í félaginu eða réttindi yfir hlutum í félaginu skal m.a. háð því skilyrði að hinn nýi hluthafi eða rétthafi gangist undir þetta samkomulag.

Ef meðlimur fjölskyldunnar ráðstafar hlut í félaginu í andstöðu við 1. mgr. þessarar greinar skal hann gera öðrum aðilum hópsins bindandi kauptilboð í þeirra hluti. Skal tilboðsverð hlutanna fara eftir mati dómkvaddra manna á verðmæti hluta í félaginu að viðbættu 25% álagi.“

Í sjöundu grein kemur fram að samkomulagið sé ótímabundið og í áttundu grein er gerður sá fyrirvari að samkomulagið gildi að því marki sem samrýmist samþykktum félagsins og lögum nr. 138/1994 um einkahlutafélög.

Í greinargerð stefnda er því lýst að á árinu 2009 hafi komið upp ágreiningur stefnendanna Sveins eldri og Ársæls við eigendur hins helmings hlutafjár í félaginu. Hafi sá ágreiningur í fyrstu snúist um aðkomu Vesturgarðs ehf. að félaginu Premium Outlet Center ehf. Þá kom síðar upp ágreiningur milli þessara fylkinga um hvernig staðið skyldi að endurbótum og nýtingu hússins að Laugavegi 59, Reykjavík, auk fleiri ágreiningsefna. Hefur stefndi í seinni tíð tekið stöðu með hinum helmingi hluthafa gegn föður sínum og systkinum.

Á aðalfundi félagsins sem hófst 17. júlí 2015 og var fram haldið 6. ágúst sama ár sat stefndi hjá við atkvæðagreiðslu. Stefnandinn Sveinn sendi honum í kjölfar fundarins tölvupóst þar sem hann var minntur á ákvæði hluthafasamkomulagsins. Í aðdraganda aðalfundar 2016 eða 10. ágúst 2016 boðaði Sveinn eldri aðila hluthafasamkomulagsins til fundar 24. sama mánaðar.

Stefndi lýsti yfir riftun hluthafasamkomulagsins með bréfi 23. ágúst 2016. Byggðist riftunin á því sem stefndi taldi verulegar vanefndir Sveins eldri sem hafi í fyrsta lagi lýst sér í því að hann hafi framselt eignarhluti sína til Damocles Services Ltd. án samþykkis annarra aðila samkomulagsins. Þá yrði ekki séð að umrætt félag hefði gengist undir ákvæði samkomulagsins. Þá var á því byggt að eftir framsalið gæti Sveinn eldri ekki lengur talist aðili samkomulagsins. Einnig var til þess vísað að umrædd aðilaskipti leiddu til þess að forsendur samkomulagsins væru brostnar. Þá var og vísað til þess að stefndi teldi einstök ákvæði samkomulagsins í andstöðu við ófrávíkjanleg ákvæði laga nr. 138/1994. Loks vísaði stefndi til þess að ákvæðum samkomulagsins hefði aldrei verið fylgt eftir í raun.

Af hálfu stefnenda var riftuninni mótmælt með bréfi 12. september 2016 þar sem því var lýst að stefnendurnir Sveinn eldri, Ársæll og Nanna Helga teldu samkomulagið í fullu gildi.

Þann 6. desember 2016 undirrituðu stefndi og Árhólmi ehf. samning um kaup þess síðarnefnda á 2,67% hluta í Vesturgarði ehf. í eigu þess fyrrnefnda. Var hluthöfum boðinn forkaupsréttur í samræmi við samþykktir félagsins. Nýttu hluthafar forkakaupsrétt sinn utan stefnendurnir Nanna Helga, Ársæll og Damocles Services Ltd. en þessir hluthafar lýstu þeirri afstöðu sinni að stefndi mætti ekki vegna hluthafasamkomulagsins selja umrædda hluti. Var þess freistað, án árangurs, á fá lagt lögbann við viðskiptunum. Þá hafa stefnendurnir Ársæll og Nanna Helga stefnt kaupendum og stefnda til að fá þessum viðskiptum hnekk og er það mál til meðferðar hjá Héraðsdómi Reykjavíkur.

II

Stefnendur gera grein fyrir aðild málsins með þeim hætti í stefnu að stefnendurnir Sveinn, Ársæll og Nanna Helga séu ásamt stefnda aðilar að því hluthafasamkomulagi sem stefndi hafi rift. Félagið Damocles Services Ltd., sem sé að öllu leyti í eigu stefnandans Sveins, sé einnig meðal stefnenda þar sem stefnandinn Sveinn hafi framselt félaginu eignarhluti sína í Vesturgarði ehf. í desember 2014. Hafi sú breyting á eignarhaldi hluta stefnandans Sveins í engu haggð þeim skyldum sem á honum eða félagi hans hvíli samkvæmt hluthafasamkomulaginu.

Stefnendur kveðast byggja kröfu sína á því að hluthafasamkomulag aðila sé í fullu gildi. Stefndi Sveinn yngri hafi undirgengist samkomulagið af fúsum og frjálsum vilja. Hann hafi aldrei gert athugasemd við gildi þess eða um skyldur sínar og annarra aðila samkvæmt samkomulaginu fyrr en með riftunaryfirlýsingu sinni 23. ágúst 2016.

Stefnendur kveðast ennfremur byggja dómkröfu sína á því að meginskilyrði riftunar um verulega vanefnd sé ekki uppfyllt. Raunar hafi stefnendur ekki vanefnt hluthafasamkomulagið með nokkrum hætti. Sönnunarbyrði um tilvist slíkra vanefnda hvíli alfarið á stefnda. Þá hafi stefndi aldrei óskað eftir því að stefnendur bættu úr hinum ætluðu vanefndum áður en stefndi hafi lýst yfir riftun. Hafi stefnendur því aldrei fengið tækifæri til þess. Af því leiði að almenn skilyrði riftunar séu ekki uppfyllt og beri því að ógilda hana með dómi.

Stefndi byggi riftun sína meðal annars á því að aldrei hafi verið haldnir fundir í aðdraganda hluthafafunda eins og samkomulagið kveði á um. Í því sé fólgin veruleg vanefnd á hluthafasamkomulaginu. Stefnendur kveðast hafna því alfarið að stefndi geti byggt riftun á þessu atriði.

Þannig hafi stefndi aldrei hreyft andmælum við því, frekar en aðrir aðilar samkomulagsins, að samskipti þeirra á milli um málefni Vesturgarðs ehf. væru að mestu óformlegri en samkomulagið geri ráð fyrir. Full samstaða hafi enda verið meðal þeirra um málefni félagsins fram til 23. ágúst 2016, með þeirri undantekningu einni að stefndi hafi setið hjá á framhaldsaðalfundi 6. ágúst 2015.

Að gefnu tilefni, ekki síst í ljósi afstöðu stefnda á aðalfundi í Vesturgarði ehf. árið 2015 hafi Sveinn eldri boðað sérstaklega til fundar, sem fara hafi átt fram 24. ágúst 2016, í samræmi við ákvæði 1. mgr. 3. gr. hluthafasamkomulagsins svo aðilar gætu rætt saman um efni aðalfundar. Í stað þess að mæta til fundarins hafi stefndi brugðist við með því að senda yfirlýsingu um riftun samkomulagsins, meðal annars á þeim grundvelli að fundir hafi ekki verið haldnir. Byggi stefnendur á því að slíkt formsatriði geti ekki, í ljósi atvika, talist veruleg vanefnd annarra aðila samkomulagsins.

Rétt sé að nefna að stefndi hafi eignast hluti sína í Vesturgarði ehf., með fyrirframgreiddum arfi frá föður sínum, stefnandanum Sveini eldri. Stefndi veitti stefnanda Sveini eldri svohljóðandi umboð 1. júní 2009:

„Ég veiti föður mínum Sveini Valfells [kt.], fullt og óskorað umboð að koma fram fyrir mína hönd í öllum málum er varða Vesturgarð hf. hvort sem er á aðalfundi félagsins eða á öðrum vettvangi. Umboð þetta er fullt og ótakmarkað og ótímabundið og verður ekki dregið til baka nema með bréfi til stjórnar félagsins.“

Umboðið hafi ekki verið afturkallað þegar riftunaryfirlýsing stefnda var send í ágúst 2016. Sveinn eldri hafi alla tíð verið í góðri trú, meðal annars á grundvelli umboðsins, að hann hefði fullan stuðning stefnda í málefnum Vesturgarðs ehf., hvort heldur sem væri á fundum hjá félaginu eða í samskiptum við aðra aðila hluthafasamkomulagsins. Telji stefnendur að í þessu ljósi geti stefndi ekki byggt á því að hluthafasamkomulagið hafi verið vanefnt.

Stefnendur byggi jafnframt á því að staðhæfingar stefnda um að hann hafi ekki verið upplýstur um breytingar stefnandans Sveins eldri á skipan sinna fjármála með því að setja eignarhluti sína í eignarhaldsfélag, séu rangar. Þvert á móti hafi stefndi verið upplýstur um þær breytingar og engar athugasemdir gert. Þá hafi þetta í engu breytt aðild Sveins eldri að samkomulaginu og skuldbindingum hans samkvæmt því. Sjórnarmið lögmanns stefnda í tilkynningu um riftun 23. ágúst 2016 séu því haldlaus.

Sama gildi um sjórnarmið stefnda í tilkynningu um riftun um að einstök ákvæði samkomulagsins rekist á meginreglur félagaréttar. Stefnendur telji að hluthafar geti á grundvelli samningsfrelsis gert samninga sín í milli sem takmarki ráðstöfunarheimild þeirra á réttindum á vettvangi einkahlutafélags, eins og meginreglur ákvæða 15. og 16. gr. laga nr. 138/1994 séu til merkis um. Enda þótt slíkir samningar séu víðtækir og feli í sér umtalsverða takmörkun teljist þeir ekki sjálfkrafa í andstöðu við meginreglur félagaréttar. Játa verði mönnum nokkuð svigrúm til að semja um hagsmuni sína, eignir og réttindi. Stefnendur byggi á því að mönnum beri að meginstefnu að standa við loforð sín og skuldbindingar, svo sem samkvæmt meginreglum samningaréttarins um skuldbindingargildi samninga og efndir þeirra.

Þá gangi hluthafasamkomulag aðila eðli máls samkvæmt út frá þeirri forsendu að farið sé að lögum, s.s. lögum nr. 138/1994 um einkahlutafélag, í starfsemi félagsins. Sameiginlegar ákvarðanir á grundvelli samkomulagsins verði því að rúmast innan marka laga til að vera bindandi fyrir aðila þess. Þó vera kynni að stefndi væri óbundinn af ákvörðunum „fjölskyldunnar“ í einstökum tilvikum, vegna þess að tiltekna ákvarðanir teldust andstæðar hagsmunum félagsins og jafnvel lögum, yrði samkomulaginu í heild sinni ekki vikið til hliðar af þeim sökum, eða því rift. Í riftunartilkynningu stefnda sé að vísu ekki bent á neitt dæmi þess að aðilar hluthafasamkomulagsins hafi tekið ákvörðun á vettvangi félagsins í andstöðu við hagsmuni félagsins, lög um einkahlutafélag nr. 138/1994, eða meginreglur félagaréttar.

Þá telji stefnendur enn fremur að enda þótt örðugt kynni að reynast í einstökum tilvikum að knýja fram fullnustu þeirra skuldbindinga sem felist í samkomulaginu á vettvangi Vesturgarðs ehf., geti þær allt að einu verið í fullu gildi milli samningsaðila. Sá sem bryti gegn þeim gæti þannig orðið ábyrgur gagnvart öðrum aðilum samkomulagsins þótt þeir næðu ekki fram vilja sínum á vettvangi félagsins. Af þessum sökum sé mikilvægt að krafa stefnenda nái fram að ganga.

Stefnendur telji að stefndi hafi brotið í bága við ákvæði hluthafasamkomulagsins sem mæli fyrir um að fjölskyldan taki sameiginlegar ákvarðanir um málefni félagsins og beitingu atkvæðisréttar, sbr. m.a. 1. og 4. gr. samkomulagsins. Þá hafi hann brotið gegn 6. gr. samkomulagsins með sölu á hlutum sínum án samráðs við stefnendur eins og samkomulagið kveði á um. Hafi þeir áskilið sér allan rétt gagnvart honum vegna þessara brota.

Að lokum kveðast stefnendur byggja á því að í ljósi fyrirbyggjandi mótmæla þeirra gegn riftun stefnda á hluthafasamkomulagi þeirra hafi stefnda borið að leita staðfestingar dómstóla á réttmæti riftunar sinnar. Það hafi stefndi ekki gert sem styðji þá kröfu stefnenda að ógilda beri riftun stefnda á hluthafasamkomulaginu með dómi.

Stefnendur kveðast byggja kröfur sínar einkum á meginreglum samninga- og kröfuréttar um skuldbindingargildi samninga og efndir þeirra, en einnig á meginreglum félagaréttar og laga nr. 138/1994 um einkahlutafélög.

Stefnendur standi saman að málsókninni á grundvelli 1. mgr. 19. gr. laga nr. 91/1991 um meðferð einkamála, enda eigi kröfur þeirra rætur að rekja til ágreinings um sama löggerning.

Um málskostnað vísa stefnendur til XXI. kafla laga nr. 91/1991, einkum 130. gr. laganna.

III

Stefndi kveðst byggja á því að við riftun hans á hluthafasamkomulaginu hafi vanefndir verið orðnar verulegar og allar forsendur fyrir samkomulaginu löngu brostnar. Stefnda hafi því, eðli máls samkvæmt verið heimilt að rifta samkomulaginu vegna þeirra aðstæðna sem upp hafi verið komnar sem gerð verði ítarlegri grein fyrir hér síðar. Þá krefst hann og byggja sýknukröfu sína á aðildarskortu, að því er varði stefndurnar Svein Valfells eldri og Damocles Services Ltd.

Stefndi kveðst byggja á því að öll skilyrði riftunar hluthafasamkomulagsins hafi verið uppfyllt þegar hann hafi sent stefnendum málsins riftunaryfirlýsingu sína. Þannig hafi hluthafasamkomulagið verið virt að vettugi frá því undir það hafi verið skrifað og stefndurnir Sveinn eldri og Ársæll þverbrotið forsendur þess, ekki aðeins með heimildarlausu framsali á hlutafé til kanadísks hlutafélags heldur jafnframt með ákvarðanatöku sinni sem stjórnarmenn og prókúruhafar Vesturgarðs ehf. Umræddar ákvarðanir hafi ekki aðeins sætt gagnrýni stefnda heldur einnig eigenda hins helmings hlutafjárins í Vesturgarði ehf. Hafi meðal annars þurft að leita atbeina atvinnuvegaráðuneytisins og fyrirtækjaskrár Ríkisskattstjóra til þess að knýja á um að stefndurnir Sveinn eldri og Ársæll ræktu störf sín fyrir Vesturgarð ehf. í samræmi við lög og samþykktir félagsins.

Stefndi telji engum vafa undirorpið að ákvæði hluthafasamkomulagsins hafi ýmist verið virt að vettugi eða þverbrotin frá því skrifað var undir samkomulagið að undirlagi stefnandans Sveins eldri árið 2010. Í markmiðsákvæði 1. gr. samkomulagsins segi að því sé ætlað að tryggja að fjölskyldan, hluthafar í félaginu, vinni saman sem ein heild og gæti í hvívetna sameiginlegra hagsmuna sinna í félaginu. Kveðst stefndi telja að stefndurnir Sveinn eldri og Ársæll hafi gerst sekir um umfangsmikil trúnaðarbrot gagnvart Vesturgarði ehf. og ekkert traust ríki um störf þeirra í þágu félagsins hjá eigendum meirihluta hlutafjár þess. Það sé því auðsætt að mati stefnda að stefndurnir hafi ekki gætt sameiginlegra hagsmuna aðila hluthafasamkomulagsins, heldur fórnað þeim fyrir sína eigin persónulegu og fjárhagslegu hagsmuni. Við þetta bætist sú augljósa staðreynd að Damocles Services Ltd. geti ekki með nokkru móti talist fjölskyldumeðlimur Valfellsfjölskyldunnar. Þrátt fyrir að Sveinn eldri kunni að vera eini hluthafi umrædds félags verði ekki litið framhjá þeirri staðreynd að hér sé um sjálfstæða lögpersónu að ræða, kanadískt félag sem lúti kanadískum lögum í starfsemi sinni og hafi sérstaka stjórn. Framsal stefnandans Sveins eldri á hlut sínum, fyrst til Neutrino Ltd. og síðar til Damocles Services Ltd. hafi haft víðtækari afleiðingar en kveðið sé á um í 6. gr. samkomulagsins. Framsalið hafi leitt til þess að öll ákvæði sem bundin séu við fjölskylduna, aðila fjölskyldunnar eða meðlimi hennar, eigi ekki lengur við af þeirri einföldu ástæðu að stefnandinn Sveinn eldri sé ekki lengur hluthafi í Vesturgarði ehf., heldur Damocles Services Ltd.

Það hljóti að vera frumforsenda hvers sem takist á hendur samningsskuldbindingar að ekki verði aðilaskipti hjá viðsemjanda hans án þess að hann fái einhverju um það ráðið. Gera verði greinarmun á einstaklingnum Sveini Valfells eldri og kanadísku hlutafélagi. Stefndi byggja á því að það hafi verið grundvallarforsenda fyrir undirritun hluthafasamkomulagsins að aðilar þess væru aðeins stefnandinn Sveinn eldri og afkomendur hans, sem jafnframt væru persónulega hluthafar í Vesturgarði ehf. Við framsal stefnandans Sveins eldri til stefnandans Damocles Services Ltd. hafi sú forsenda brugðist, enda verði hvorugur framangreindra aðila

krafðir með réttu um efndir samkvæmt samkomulaginu eftir það. Með framsalinu hafi hluthafasamkomulagið því verið vanefnt að verulegu leyti.

Formlegir fundir sem fjallað sé um í 3. gr. samkomulagsins hafi aldrei verið haldnir eftir því sem stefndi komist næst, en í það minnsta hafi hann ekki verið boðaður á slíkar samkomur. Þá hafi stefndi frá upphafi litið svo á að samþykktir Vesturgarðs ehf. og landslög vægju þyngra en einstök ákvæði samkomulagsins og því hafi hann aldrei litið svo á að honum bæri að hlíta ákvæðum 4. og 5. gr. samkomulagsins, sem í raun feli það í sér að aðilar samkomulagsins komi sér saman um efni ákvarðana sem samkvæmt landslögum séu faldar tilteknum stjórnareiningum hlutafélaga, s.s. hluthafafundum eða stjórn. Þetta sé staðfest með lögfræðilíti frá 2012 sem stefndi hafi aflað og liggi fyrir í málinu. Stefndi telji skuldbindingargildi umræddra ákvæða takmarkað eða jafnvel ekkert, sérstaklega í ljósi þess að eftir ákvæði 8. gr. samkomulagsins gildi það að því marki sem samrýmist samþykktum félagsins og lögum um einkahlutafélög nr. 138/1994. Stefndi telji jafnframt að fyrrgreind ákvæði séu ósanngjörn og andstæð góðri viðskiptavenju eins nánar grein hér síðar.

Líkt og áður hafi verið rakið hafi stefnandinn Sveinn eldri framselt alla hluti sína í Vesturgarði ehf. í tveimur skrefum. Fyrst til félagsins Neutrino Ltd. sem hafði heimilisfesti á Isle of Man og síðar til stefnanda Damocles Services Ltd. sem sé kanadískt félag. Byggir stefndi á því að ekkert formlegt samþykki hafi legið fyrir framsalinu frá aðilum hluthafasamkomulagsins og að síðarnefnda félagið hafi ekki undirgengist samkomulagið með einhverskonar yfirlýsingu í samræmi við 6. gr. samkomulagsins. Þá séu engin gögn því til stuðnings að stefnandinn Sveinn eldri hafi gert öðrum fjölskyldumeðlimum bindandi kaupsboð í þeirra hlut með 25% álagi, þrátt fyrir ákvæði 3. mgr. 6. gr. samkomulagsins. Að mati stefnda sé engum vafa undirorpið að 6. gr. hluthafasamkomulagsins sé ein mikilvægasta grein þess og að ákvæðið endurspegli forsendur samkomulagsins og samstarf aðila. Þar séu settar fram strangar reglur um samþykki annarra hluthafa fyrir aðilaskiptum og skilyrði um að nýir aðilar gangist undir ákvæði hluthafasamkomulagsins sem gangi lengra en samþykktir Vesturgarðs ehf. og reglur laga um einkahlutafélög. Mikilvægi 6. gr. endurspeglit í þeirri staðreynd að kveðið sé á um sérstakar afleiðingar brota á ákvæðinu. Ljóst megi vera að 25% álag ofan á kaupverð þess sem ráðstafi hlut í andstöðu við 1. mgr. sem kveðið sé á um í 3. mgr., sé ætlaður sá eini tilgangur að sporna við því að aðilar hluthafasamkomulagsins ráðstafi hlut sínum í andstöðu við ákvæðið og þannig tryggja að aðilaskipti, hvort sem þau varði skylda eða óskylda aðila, fari fram með samþykki annarra aðila samkomulagsins og að fenginni yfirlýsingu hins nýja aðila um að hann muni hlíta ákvæðum samkomulagsins í einu og öllu.

Stefndi byggir af þessum sökum á því að brot stefnandans Sveins eldri á umræddri 6. gr. hafi falið í sér verulega vanefnd eins og íslenskir dómstólar hafi mótað hugtakið. Matið á skilyrðinu um verulega vanefnd sé heildarmat þar sem litið sé m.a. til eftirtalinna atriða:

1. Samnings aðila og atvika við samningsgerð, sbr. til hliðsjónar 25. gr. laga nr. 50/2000 um lausafjárkaup.
2. Hvaða áhrif vanefndin hafi á hagsmuni þess sem rifti og hvað sá sem riftun beinist að hafi hlotið að álíta í þeim efnum.
3. Hvort sá sem rifti hafi lagt sérstaka áherslu á efndir með tilteknum hætti.
4. Atvika sem síðar hafi komið til.
5. Ámælisverðrar framkomu þess sem riftunin beinist að.

Stefndi kveðst byggja á því að allir framangreindir þættir heildarmatsins leiði til þeirrar niðurstöðu að um verulega vanefnd hafi verið að ræða. Þannig hafi 6. gr. hluthafasamkomulagsins verið frumforsenda þess og brot stefnandans Sveins eldri á greininni hafi því falið í sér verulega vanefnd. Við matið verði að líta til þess að stefndi hafi skrifað undir samkomulagið að áeggjan stefnandans Sveins eldri sem jafnframt hafi samið eða hafi látið semja allt samkomulagið, án þess að stefndi hafi haft nokkra aðkomu að því.

Að því er varði áhrif vanefndar stefnenda á hagsmuni stefnda byggir stefndi á því að matið einskorðist ekki við einstök brot stefnenda á samkomulaginu heldur nái jafnframt til háttsemi þeirra sem stjórnarmanna og prókúruhafa í Vesturgarði ehf. Stefndi telji að ákvarðanatataka stefnendanna Sveins eldri og Ársæls á vettvangi félagsins hafi falið í sér verulega vanefnd á þeim skuldbindingum sem þeir hafi undirgengist með hluthafasamkomulaginu, sbr. meðal annars markmiðsákvæði þess um að fjölskyldan vinni sem ein heild í málefnum félagsins og gæti í hvívetna sameiginlegra hagsmuna sinna í því. Stefndi telji að að ýmis háttsemi stefnendanna m.a. að því er varði Preminum Outlet Center ehf., afturköllun prókúru Ágústis eldri, takmarkaðar

upplýsingar vegna framkvæmda við Laugaveg 59 og tregða til að boða til stjórnar- og hluthafafunda feli í sér verulega vanefnd á markmiðsákvæði hluthafasamkomulagsins og hafi þannig grafið undan markmiðum aðila þess með því að gera slíkt samkomulag og forsendum þeirra við samningsgerðina.

Stefndi telji rétt að ítreka að því fari fjarri, líkt og haldið sé fram í stefnu, að allt hafi leikið í lyndi meðal aðila hluthafasamkomulagsins fram til riftunarinnar 2016. Komi það fram í gögnum málsins og hafi stefndi leitað til lögmanns strax árið 2012 sem talið hafi augljóst að stefndi hefði óbundnar hendur á hluthafafundum félagsins og hafi bent honum á að rifta hluthafasamkomulaginu þar sem það væri óskuldbindandi, ósanngjarnt og færi gegn lögum.

Stefndi kveðst og vekja athygli á því að hann hafi í fyrsta sinn setið hjá og ekki gefið kost á sér í stjórn á hluthafafundi 17. júlí 2015. Stefnandinn Sveinn eldri hafi í tilefni af því sent stefnda tölvupóst, sem liggi fyrir í málinu, þar sem hann hafi sagt stefnda að hann hefði brotið gegn samkomulaginu, hann gæti gleymt því að hann ætti foreldra og ætti að fara aftur í sitt Engeyjarhyski. Stefnandinn Sveinn eldri hafi hins vegar ekki aðhafst frekar vegna þessa, frekar en aðrir stefnendur málsins. Þá hafi liðið fimm mánuðir frá því að stefndi hafi rift hluthafasamkomulaginu og þar til mál þetta hafi verið höfðað. Tómlæti stefnenda að því er þetta varði sé að mati stefnda til marks um huglæga afstöðu stefnenda til hluthafasamkomulagsins.

Stefndi kveðst einnig telja að eining innan fjölskyldunnar og þar með hluthafa hafi verið bæði frumhvötin og frumástæðan fyrir gerð hluthafasamkomulagsins, enda komi það fram berum orðum í markmiðsákvæði 1. gr. að því sé ætlað að tryggja að fjölskyldan, hluthafar í félaginu, vinni saman sem ein heild í málefnum þess og gæti í hvívetna sameiginlegra hagsmuna sinna í félaginu. Kveðst stefndi telja að í umræddri grein felist meðal annars að aðilar samkomulagsins væru einungis Sveinn Valfells eldri og afkomendur hans. Í huga stefnda hafi meginforsenda þessi verið meðvituð ákvörðunarástæða fyrir gerð samkomulagsins þar sem hún hafi haft úrslitaáhrif á ákvörðun stefnda um að gangast undir það. Stefnendum hafi tvímælalaust verið kunn þessi meginforsenda allt frá gerð og undirritun samkomulagsins, sbr. fyrrnefnda 1. gr. þess. Umrædd meginforsenda stefnda hafi því verið veruleg.

Stefndi byggir á því að þessi meginforsenda sem legið hafi til grundvallar samkomulaginu, þ.e. eining innan fjölskyldunnar, hafi brostið í að minnsta kosti tvíþættum skilningi. Annars vegar með trúnaðarbrotum stefnendanna, Sveins eldri og Ársæls gagnvart Vesturgarði ehf. þar sem ekki traust ríki um störf þeirra í þágu félagsins hjá eigendum meirihluta hlutfjár þess. Að mati stefnda hafi stefnendur ekki gætt nægilega að sameiginlegum hagsmunum aðila hluthafasamkomulagsins, heldur hafi þeir fórnað þeim fyrir sína eigin persónulegu og fjárhagslegu hagsmuni. Hins vegar geti Damocles Services Ltd. ekki með nokkru móti talist fjölskyldumeðlimur Valfells fjölskyldunnar. Um sjálfstæða lögpersónu sé að ræða, kanadískt hlutfélag sem lúti kanadískum lögum í starfsemi sinni og stjórnað sé af sérstakri stjórn. Framsal stefnandans Sveins eldri á hlut sínum, fyrst til Neutrino Ltd. og síðar til Damocles Services Ltd. hafi átt sér stað án vitundar eða vitneskju stefnda. Framsalið hafi leitt til þess að öll ákvæði sem bundin séu við fjölskylduna eigi ekki lengur við af þeirri einföldu ástæðu að stefndandinn Sveinn eldri sé ekki lengur hluthafi í Vesturgarði ehf., heldur hlutfélagið Damocles Services Ltd. Aðilaskipti án samráðs eða vitneskju stefnda brjóti gegn 1. gr. samkomulagsins og þar með bresti meginforsendan um einingu fjölskyldunnar.

Að framangreindu virtu telji stefndandi að ljóst sé að allt frá upphafi samkomulagsins hafi eining innan fjölskyldunnar verið bæði frumhvötin og frumástæðan fyrir gerð samkomulagsins eins og fyrr segi, sbr. 1. gr. þess. Meðal annars af þessum ástæðum telji stefndi að sér hafi verið heimilt að rifta hluthafasamkomulaginu með tilkynningu 23. ágúst 2016 í ljósi þess að samkomulagið hafi verið ógilt á grundvelli brostinna forsendna.

Þá kveðst stefndi byggja á því að ósanngjarnt sé af hálfu stefnenda að bera fyrir sig hluthafasamkomulagið vegna að minnsta kosti tveggja atriða, sbr. lög nr. 7/1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggerninga. Annars vegar sökum þeirra atvika og framsals til Damocles Services Ltd. sem fyrr er lýst og leitt hafi til þess að öll ákvæði samkomulagsins sem vísi til fjölskyldunnar eigi ekki lengur við af þeirri ástæðu að stefndandinn Sveinn eldri sé ekki lengur hluthafi í Vesturgarði ehf. Umrædd atvik hafi átt sér stað án vitundar og þar með samráðs við stefnda, þrátt fyrir þá staðreynd að þau færu gegn markmiðsákvæði 1. gr. samkomulagsins. Hins vegar telji stefndi að 4. og 5. gr. samkomulagsins sé andstæð ófrávíkjanlegum reglum laga nr. 138/1994 um einkahlutfélög þar sem mælt sé fyrir um að tiltekna stjórnareiningar innan félags fari með ákvörðunarvald, svo sem hluthafafundir og stjórn. Að framangreindum atriðum virtum telji stefndi að í raun beri að víkja

hluthafasamkomulaginu til hliðar með stoð í lögum nr. 138/1994 og með vísan til 36. gr. laga nr. 7/1936 um samningsgerð, umbod og ógilda löggæringa. Meðal annars af þessum ástæðum telji stefnandi að hann sé óbundinn af ákvæðum hluthafasamkomulagsins og hafi verið heimilt að rifta því 23. ágúst 2016.

Hvað sem líði niðurstöðu dómsins um aðrar sýknukröfur stefnda, telji hann deginum ljósara að í málinu sé fyrir að fara aðildarskortir hjá stefnendunum Sveini Valfells eldri og Damocles Services Ltd. Að því er varði aðild félagsins byggji stefndi á því að engu réttarsambandi hafi nokkurn tíma verið til að dreifa á milli sín og þess, enda hafi félagið aldrei átt aðild að hinum umdeilda hluthafasamkomulagi. Félagið hafi ekki sýnt fram á hvaða lögvörðu hagsmunum þess riftun stefnda raskaði, í skilningi 25. gr. laga nr. 91/1991 um meðferð einkamála, eða útskýrt aðild sína með fullnægjandi hætti. Sökum þessa telji stefndi að sýkna beri hann af kröfum félagsins, sbr. 2. mgr. 16. gr. laga nr. 91/1991.

Að því er varði aðild stefnandans Sveins eldri, byggji stefndi á að hann geti ekki byggt kröfur sínar á ákvæðum hluthafasamkomulagsins, enda hafi hann þegar framselt hluti sína í Vesturgarði ehf. til fyrrgreinds félags. Forsenda aðildar Sveins eldri að hluthafasamkomulaginu hafi verið eignarhald á hlutum í Vesturgarði ehf., enda sé það samkvæmt efni sínu milli einstaklinga sem séu hluthafar í því félagi. Af gögnum málsins megi sjá að stefnandinn Sveinn sé ekki hluthafi í Vesturgarði ehf. Megi því ljóst vera að hann geti ekki með nokkru móti byggt á ákvæðum hluthafasamkomulagsins. Við framsal hluta til Damocles Services Ltd. hafi hann því ekki aðeins vikið einhliða frá ákvæðum hluthafasamkomulagsins heldur hafi hann fyrirgert öllum rétti sínum til að byggja á ákvæðum þess. Fáir stefndi ekki séð hvaða hagsmuni Sveinn eldri geti haft af ógildingu á riftun samkomulags á milli hluthafa í félagi sem hann hafi enga persónulega aðkomu að sem hluthafi og leiði aðildarskortur hans til sýknu stefnda að öllum kröfum hans, sbr. 2. mgr. 16. gr. laga nr. 91/1991.

Stefndi krefst málskostnaðar og að við ákvörðun hans verði tekið tillit til skyldu til greiðslu virðisaukaskatt af þóknun lögmanns, en stefndi stundi ekki virðisaukaskattskylda starfsemi.

Um lagarök kveðst stefndi vísa til meginreglna samninga-, kröfu- og félagaréttar, laga nr. 50/2000 um lausafjárkaup, laga nr. 138/1994 um einkahlutafélög og laga nr. 91/1991 um meðferð einkamála. Um málskostnað vísar stefndi til XXI. kafla síðastnefndra laga, sérstaklega 129. og 130. gr. en vegna virðisaukaskatts til laga nr. 50/1988.

IV

Eins og kemur fram hér fyrir lýsti stefndi yfir riftun hins umdeilda hluthafasamkomulags með yfirlýsingu 23. ágúst 2016. Vísaði hann m.a. til þess að framsal stefnandans Sveins eldri á hlutafjäreign sinni í Vesturgarði ehf. hafi farið fram án samþykkis stefnda og hafi það verið skýrt brot á 6. gr. hluthafasamkomulagsins. Þá kom fram að hann teldi að umrædd aðgerð hafi einnig haft þær afleiðingar að veruleg forsenda hans teldist brostin sem leiddi og til þess að samkomulagið væri ekki lengur bindandi fyrir hann.

Af hálfu stefnandans Sveins hefur því verið lýst yfir hér fyrir dómi að hann sé einn eigandi fyrrnefnds félags og að hann telji bæði sig og félagið bundið af hluthafasamkomulaginu. Það er mat dómsins að síðastnefnd yfirlýsing geti ekki komið í stað þess samþykkis sem samkomulagið kveður á um að skylt sé að afla áður en sala hlutafjár fer fram. Er það og tekið fram í samkomulaginu að ekki skipti máli hvort sala eigi sér stað til skyldra eða óskyldra aðila.

Þá er ekki að mati dómsins unnt að telja að fyrra framsal sömu hluta stefnandans Sveins eldri til félags á Isle of Man, sem stefnda mun hafa verið kunnugt um geti talist veita vísbendingu um heimild hans til síðara framsalsins.

Fóll því framsal stefnandans Sveins eldri til Damocles Services Ltd. í sér vanefnd á hluthafasamkomulagi hans og stefnda, Ársæls og Nönnu Helgu. Við mat á því hvort líta beri á umrædda vanefnd sem verulega verður að mati dómsins að líta til hluthafasamkomulagsins í heild og hvernig aðilar þess ráðstöfuðu þar réttindum sínum. Verður þá fyrst fyrir að ákvæði 3. gr. samkomulagsins gerir það að verkum að stefnandinn Sveinn eldri fór í raun með meirihlutavald og þar af leiðandi með allar heimildir sem felast í 50% eignarhaldi í Vesturgarði ehf. og voru aðrir aðilar samkomulagsins skuldbundnir til að beita atkvæði sínu á vettvangi félagsins í samræmi við ákvarðanir sem teknar voru á grundvelli þess. Var því í raun um framsal umfangsmikilla réttinda að ræða frá stefnda, Ársæli og Nönnu Helgu til Sveins eldri. Á hinn bóginn var einnig kveðið á um það í samkomulaginu að hafa skyldi samráð um ákvarðanatöku og að haldnir skyldu fundir. Þá var kveðið á um að leita skyldi samþykkis annarra aðila

samkomulagsins áður en einhver aðila þess seldi hlut sinn. Einnig var kveðið á um skyldu þess sem bryti gegn samkomulaginu til að kaupa hluti annarra aðila samkvæmt mati að viðbættu 25% álagi.

Það er mat dómsins að í máli þessu hafi ekki verið sýnt fram á, gegn mótmælum stefnda Sveins yngri, að samráð hafi verið haft við hann í samræmi við ákvæði hluthafasamkomulagsins, áður en ákvarðanir voru teknar innan hluthafahópsins. Þá liggur ekki fyrir að stefnandinn Sveinn eldri hafi aflað samþykkis stefnda Sveins yngri áður en hann seldi hluti sína til Damocles Services Ltd. Að mati dómsins felst í þessari vanrækslu vanefnd stefnandans Sveins eldri á helstu skyldum sínum gagnvart stefnda Sveini yngri á grundvelli hluthafasamkomulagsins. Er það mat dómsins að í þessu felist veruleg vanefnd og er einnig fallist á með stefnda að veruleg forsenda hafi brostið fyrir þátttöku hans í samkomulaginu. Einnig liggur fyrir sú staðreynd að stefnandinn Sveinn eldri er ekki lengur hluthafi í Vesturgarði ehf. og því vart forsendur til að hann geti haldið umræddu hluthafasamkomulagi upp á stefnda.

Þegar af þeim ástæðum sem að framan eru raktar er fallist á með stefnda að honum hafi verið rétt 23. ágúst 2016 að rifta hluthafasamkomulagi hans við Svein Valfells eldri, Nönnu Helgu Valfells og Ársæl Valfells sem dagsett er 1. mars 2010. Er eins og hér stendur á ekki unnt að telja að stefnda hafi verið nauðsynlegt að krefjast fyrst réttra efnda eða gefa gagnaðilum færi á að bæta úr áður en riftun var lýst yfir. Riftun þessi hafði réttaráhrif þegar hún var komin til riftunarþola og bar stefnendum, vildu þeir ekki við hana una, að bera ágreininginn undir dómstóla, eins og þeir loks gerðu í máli þessu.

Að þessari niðurstöðu fenginni er ekki nauðsynlegt að taka afstöðu til þess hvaða áhrif það hafi í þessu sambandi að ágreiningur hefur verið uppi í félaginu um stjórnunarhætti eins og nánar má sjá hér fyrr þegar raktar eru málsástæður stefnda.

Stefnandinn Damocles Services Ltd. er ekki aðili að umræddu hluthafasamkomulagi og liggur ekkert fyrir í málinu sem styður að félagið hafi með formlegum hætti tekið á sig skyldur gagnvart því. Getur félagið því ekki að réttu átt aðild að máli þessu, sbr. 2. mgr. 16. gr. laga nr. 91/1991 um meðferð einkamála. Er stefndi Sveinn sýknaður af kröfum félagsins þegar af þeirri ástæðu.

Stefnendum verður gert að greiða stefnda málskostnað sem þykir hæfilega ákveðin sú fjárhæð sem nánar greinir í dómssorði og hefur við þá ákvörðun verið tekið tillit til umfangs málsins, áhrif þess að frávísunarkröfu stefnda var hafnað, sem og skyldu til greiðslu virðisaukaskatts.

Halldór Björnsson héraðsdómari kveður upp dóm þennan að gættu ákvæði 1. mgr. 115 gr. laga nr. 91/1991 um meðferð einkamála, en dómsuppsaga hefur dregist vegna embættisanna dómara.

Dómsorð

Stefndi, Sveinn Valfells, er sýknaður af kröfum stefnenda, Sveins Valfells, Damocles Services Ltd., Ársæls Valfells og Nönnu Helgu Valfells.

Stefnendur greiði stefnda sameiginlega 2.000.000 króna í málskostnað.